

ETU- Nautatautiryhmä 11.01.2011

Laatija: Tuomas Herva, Heidi Härtel, Minna Kujala, Riikka Lasonen, Vesa Rainio, Olli Ruoho

4 TARTTUVIEN SORKKASAIRAUKSIEN LÄÄKEHOITO / OHJE ELÄINLÄÄKÄRILLE

4.1 YLEISTUTKIMUS

Yleistutkimuksella arvioidaan eläimen yleistila ja liikuntakyky (erityisesti sorkkavälin ajotulehduksessa ja sorkka-alueen ihotulehduksessa). Eläimet pystyvät juomaan, mutta saattavat kuivua, koska eivät kävele juomapaikalle; tällöin käsin juotto on tarpeen eläimen nestetasapainon ylläpitämiseksi. Erityisesti alkulypsykaudesta on syytä huomioida, että huonosti syövä lehmä sairastuu helposti ketoosiin ja juoksutusmahasairauksiin.

Tarttuvia sorkkasairauksia on vaikea diagnosoida, jos sorkanpohjaa ei päästä katsomaan. Läheskään aina ei ole etukäteen selvillä, onko kyseessä tarttuva vai muu sorkkasairaus. Jos tilalla on jo todettu sorkkavälin ajotulehdusepidemia, uusi sairastunut yksilö voidaan kohtuullisella varmuudella diagnosoida taudinkuvan perusteella tutkimatta sorkkaa altapäin.

4.2. KLIINISET OIREET JA LÄÄKITYS

Tarttuvat sorkkasairaudet jaetaan perinteisesti neljään eri tyyppiin, joita on käytännössä kuitenkin usein vaikea erottaa toisistaan, sillä ne voivat esiintyä samanaikaisesti.

Kuva: Jouni Niemi

Sorkkavälin ihotulehdus (interdigital dermatitis) on ihon pintakerroksen tulehdus, joka saa alkunsa kosteissa oloissa ulosteen sisältämien bakteerien kasvusta. Sairaus on melko lievä ja aiheuttaa harvoin ontumista. Se kuitenkin altistaa eläimiä muille sorkkasairauksille. Sorkat tulee levittää toisistaan irti kunnolla ennen kuin ärtynyt ja pahanhajuisen eritteen peittämä iho näkyy.

Koska tauti esiintyy hyvin pienellä alueella ja aiheuttaa vain lieviä oireita, on tätä vaikea havaita akuutissa vaiheessa.

Kyseessä on pinnallinen ihotulehdus ja hoidoksi riittää ihon paikallinen puhdistus ja desinfektio. Huolellisesti toteutetut sorkkakylvyt tekevät tämän sairauden hoidossa. Sorkat voidaan myös puhdistaa hellävaraisella paineella painepesurilla ja niihin ruiskuttaa sitten markkinoilla olevia sorkkakylpyaineita esim. kastelukannulla tai reppuruiskulla.

Jos tulehdus on rikkonut ihon ja eläin ontuu, tulehdusta on jo edennyt syvemmälle. Tällöin eläin hoidetaan antibiootein (kuten sorkkavälin ajotulehdus).

Kuva: Prof. Paul Greenogh

Sorkkavälin ajotulehdus (interdigital necrobacillosis tai interdigital phlegmon) on ihon syvemmän kerroksen tulehdus. Sen syynä ovat ihon haavoista sisään päässeet kuoliobakteerit kuten *Fusobacterium necrophorum*. Sorkkavälin iho voi vaurioitua huonoista rakenteista tai jatkuvasta kosteasta ja epähygieenisestä ympäristöstä. Tässä taudissa sorkan yläpuolella näkyy aluksi selvä turvotus ja eläin on hyvin kipeä, usein myös kuumeinen. Parin vuorokauden sisällä sorkkien välinen iho voi puhjeta ja pahanhajuista märkäeritettä voi purkautua.

Tauti on hoidettava ripeästi antibiootti-injektioin, ettei tulehdus leviä niveltulehdukseksi tai kroonistu paiseiseksi. Mikäli näin käy, ontuminen pitkittyy kuukausiksi tai jää lopulliseksi.

Hoitoon käytetään ensisijaisesti penisilliiniä. Prokaiinipenisilliiniä käytettäessä annos on 25-30 mg/kg päivittäin 5-7 päivänä. Kipulääkitys on ehdottomasti paikallaan ja sitä on syytä jatkaa, kunnes eläin ei enää onnu.

Bentsyylipenisilliinatriumin annostus on 9 mg/kg kahdesti päivässä 5-7 päivänä. Lyhytvaikutteisia oksitetrasykliinivalmisteita annostellaan 10 mg/kg kerran päivässä 5-7 päivän ajan. Pitkävaikutteisia

oksitetrasykliinivalmisteita annostellaan 20 mg/kg joka toinen päivä noin viikon ajan.

Ajotulehdus voi levitä hallitsemattomasti koko karjassa ja siksi hoidettavia voi olla runsaasti. Sairastuneiden eristäminen ja lannanpoiston ja kuivituksen tehostaminen ovat tarpeen tartuntavaaran vähentämisessä. Samassa ryhmässä oleville terveille eläimille pyritään järjestämään desinfiioiva sorkkakylpy ainakin 5 vuorokauden ajaksi. Vaihtoehtoisesti terveiden sorkat pestään ja desinfioidaan päivittäin.

Kuva:10th International Symposium on Lameness in Ruminants (CD-rom)

Sorkka-alueen ihotulehdus (digital dermatitis) on muualla maailmassa tärkeimpiä ontumisen syitä, sillä se on hyvin helposti eläimestä toiseen tarttuva. Sen aiheuttajat ovat ulosteperäiset *Treponema*-bakteerit, jotka lisääntyvät ihon pintakerroksessa sorkan alueella.

Tyypillinen vauriokohta on takajalassa sorkan ylätakapuolella, joskus tulehdus voi alkaa myös sorkan yläetupuolelta tai lähellä sorkkaväliä. Se on aluksi hyvin tarkkarajainen ja mansikkamainen. Eläin on kipeä vaikka alue on pieni ja pinnallinen. Edetessään tulehdus syövyttää kantoja ja voi nousta kyntysiin asti. Taudin hoitaminen on vaikeaa ja työlästä sillä hoidettavia eläimiä on kerralla paljon.

Jalkojen suihkuttelu vedellä on jo sinänsä avuksi tulehduksen hoidossa. Antibioottihoito toteutetaan paikallishoitona vaurioon kahdesti päivässä suihkutettavalla oksitetrasykliinillä (Terramycin spray).

Sorkkakylvyt, ulkoilutus, sairastuneiden eristäminen ja teurastukset ovat käytössä olevia keinoja olosuhteiden korjaamisen lisäksi.

Lähde: Mervi Yli-Hynnillä

Syylämäinen ihotulehdus (verrucose dermatitis) on krooninen muoto sorkka-alueen ihotulehduksesta. Voinee syntyä myös ajotulehduksen jälkeen.

Jos syyllät eivät haittaa eläintä, on paras olla niihin kajoamatta. Tarvittaessa syyliä voi poistaa polttamalla niitä kolvilla tai sähköveitsellä. Tähän tarvitaan sorkkahoitoteline ja kivunlievityslääkitys.

Syylien polttoon liittyy vaara tulehduksen akutisoitumisesta, joten eläin olisi eristettävä noin viikon ajaksi ja sen toipumista tarkkailtava.

Sorkkavälissä voi olla muutkin liikakasvua kuin syyliä. Sarveistunutta liikakasvua voi pienentää vuolemalla, esim. sorkkahoidon yhteydessä. Pehmeää liikakasvua (tylooma) ei pidä käsitellä kirurgisesti, jos eläin ei pärjää hoitamattomana, se on poistettava.

Kuva: Tiina Autio

Kantasyöpymä (heel erosion) liittyy sorkkavälin ihotulehdukseen.

Sarveiskerros häviää ja eläin joutuu kantamaan painoa enemmän kärkiosalla. Pehmennyt kantaosa muodostaa V-kirjaimen muotoisen kuvion, jossa on uurteita ja taskuja, joihin pääsee kertymään likaa. Tämä edesauttaa sarveisen irtoamista martosorkasta.

Pihatoissa tauti on yleensä laajemmalle alueelle levinnyt kuin parsinavetoissa, joissa muutosalueen reunat ovat yleensä kovat ja aiheuttavat enemmän ontumista. Hoitona on perusteellinen sorkkahoito, taskumuodostelmien avaaminen ja hygienian lisääminen.